

***Tutunamayanlar ve Aylak Adam*'da Tutunma Problemi**

Şahika Karaca¹

Özet

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle birlikte yeni bir medeniyet dairesine geçiş Türk aydını üzerinde entelektüel bir krize neden olmuştur. Modernleşmenin toplumsal hayattaki yol açtığı değişimler Türk romanının tematik düzeyde konusu hâline gelmiştir. Dolayısıyla bu medeniyet değişiminin sancıları romanın dünyası içerisinde yankısını bulmuştur. Tanzimat döneminden itibaren dikkat çeken aydının kimlik krizi, ilerleyen dönemlerde yani 20. yüzyılın ortalarından itibaren bireysel krize dönüşmüştür. Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* romanıyla, Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* başlıklı romanları da bu içsel krizi ontolojik düzeyde yansıtan en dikkat çekici romanlarımızdandır.

Bu çalışmada *Tutunamayanlar* ve *Aylak Adam* üzerinden tutunamamanın farklı görüntüleri irdelenmeye çalışılacaktır. *Tutunamayanlar*'da modern aydının yaşadığı kimlik krizinin ontolojik görüntüsü romanın ana kahramanları Selim ve Turgut üzerinden takip edilebilmektedir. Bu ontolojik kaygı Selim'in intiharına sebep olurken Turgut'un ise onun intiharının nedenini araştırırken kaybolmasına neden olmuştur. *Aylak Adam*'da ise C. J. Lacan'ın Babanın Adı olarak nitelendirdiği toplumun, kültürün yasası içerisine dâhil olamaz. C.'nin Babanın Adı'na tutunamayışı çocukluğundan itibaren önce annesini kaybetmesi, ardından da baba şiddetine uğramasından kaynaklıdır.

Anahtar Kelimeler: Tutunamama, *Aylak Adam*, *Tutunamayanlar*.

Disconnectedness Problem In Tutunamayanlar And Aylak Adam

Abstract

With the announcement of the Tanzimat Fermanı, the transition to a new civilization circle caused an intellectual crisis on the Turkish intellectual. The changes that modernization has brought in the social life have become subjects on the thematic level of the Turkish novel. Accordingly, the effects of this civilization's change have found its echoes in the world of the novel. The identity crisis of the intellectual that attracted attention since the Tanzimat period has turned into an individual crime in the following periods, thus from the middle of the 20th century. Yusuf Atılgan's *Aylak Adam* novel and Oğuz Atay's *Tutunamayanlar* novel are our most remarkable novels that reflect this internal crisis on the ontological level.

In this study, different images of those that cannot be connected will be tried to examine through *Tutunamayanlar* and *Aylak Adam*. The ontological image of the identity crisis experienced by the modern intellectual in *Tutunamayanlar* can be scrutinized through the main heroes of the novel, Selim and Turgut. While this ontological concern leads to the suicide of Selim, it causes Turgut to disappear while investigating the cause of Selim's suicide. C.J. in *Aylak Adam* cannot be included in the law of cultural and social that Lacan describes as the Name of Father. The inability of C.'s holding the Name of Father stems from the loss of his mother, followed by the violence of the father from his childhood.

Key Words: Disconnectedness, *Aylak Adam*, *Tutunamayanlar*.

¹ Doç.Dr., Erciyes Üniversitesi, Türk Dili Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Öğretim Üyesi, E-posta: skaraca@erciyes.edu.tr

Giriş

Tanzimat döneminden itibaren başlayan modernleşme süreci toplumsal ve bireysel açıdan değişimleri beraberinde getirmiştir. Özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Doğu medeniyetinden Batı medeniyetine yönelen değişim süreci insanın toplumsal ve bireysel olanı sorgulamasına yol açmıştır. Hangi medeniyet dairesinde olduğumuzun belirginleştirilmeye çalışıldığı bu dönem toplumsal açıdan sancılı bir dönemdir. Doğulu muyuz, Batılı mıyız sorusunun sıklıkla dile getirildiği Tanzimat dönemi modern aydının kültürel anlamdaki tutunamamasını beraberinde getirmiştir. Örneğin Recaizade Mahmut Ekrem *Araba Sevdası*'nda, Ahmet Mithat Efendi *Felâhî Bey'le Rakım Efendi*'de, Hüseyin Rahmi Gürpınar *Şık*'ta Doğu-Batı medeniyetleri meselesini gündeme getirirler. 20. yüzyılın ortalarında ise bu durum farklı bir boyutuyla karşımıza çıkar. Artık toplumsal çatışmalar yerine moderniteye uyum sağlamaya çalışan bireyin benlik arayışı romanların konusu içerisine girmeye başlamıştır. Yusuf Atılgan bu konuyu *Aylak Adam*'da hem toplumsal hem de bireysel anlamda tutunamamak etrafında irdeler. Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* romanı ise Türk aydınının modern çağa eleştirisidir.

Bu çalışmada *Tutunamayanlar* ve *Aylak Adam* romanlarından hareketle modernleşmenin sancısını toplumsal ve bireysel düzlemde çeken kahramanlar irdelenecektir. Hayata tutunamayan kahramanlar kendilerini toplumdan hatta ontolojik düzeyde kendi kendilerinden de tecrit etmişlerdir ya da tamamen varoluşlarını hiçlik düzleminde yok etmeye çalışarak ölmeyi seçmişlerdir.

1. Ontolojik Bir Tutunamamanın Romanı *Tutunamayanlar*

Oğuz Atay'ın 1970'te TRT romanın ödülünü aldığı *Tutunamayanlar*, Yıldız Ecevit'in de söylemiyle Türk edebiyatında ilk postmodern roman olarak kabul edilir. *Tutunamayanlar*, o güne kadar bu kadar bilinçli kullanılmamış olan üst kurmaca, metinlerarasılık, parodi, pastiş, montaj gibi teknik özellikleri kullanmasıyla Türk romanında yepyeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. *Tutunamayanlar* bu biçimsel özelliklerinin yanı sıra ontolojik anlamda derin açılımları olan bir romandır. Atay, aydın sorununu neredeyse romanın her satırında ironik ve çarpıcı bir anlatımla sunmuş, romanında insanın neliği konusunu gelenekselle burjuva kültürü arasında bocalayan bireyler üzerinden anlatmıştır. Oğuz Atay kendisiyle yapılan bir söyleşide;

‘- *Tutunamayanlar* ile ne yapmak, neyi vermek istediniz?’ sorusuna şöyle cevap verir:

‘- *Tutunamayanlar* ile çok basit bir iş yapmak istedim; insanı anlatmayı düşündüm. Kapalı dünyalar içinde yaşayan yazarların bile bu cümleye hemen isyan edeceğimi, ‘Peki herkes ne

yapıyor?’ diye öfkeleneceğini bildiğim halde bu basit gerçeği söylemekten kendimi alamıyorum. Ben, kahramanlarının iplerini istediği gibi oynatarak insanlardan kuklalar yaratan büyük romancıların yeteneklerinden yoksunum. Roman kahramanlarına uygulayacak büyük nazariyelerim, onları peşinden koşturacağım büyük ülkülerim yok. Ya da insanlara, özellikle tutunamayanlara saygım büyük olduğu için, acıyorum onlara’ (Atay, 1998, s.399-400).

Atay, insanı özellikle tutunamayan bir anlamda kendi trajedisiyle dünyada var olmaya çalışan ve kendi var oluşunu hiçlik düzleminde yok eden Turgut Özben, Selim Işık ve Süleyman Kargı gibi roman kahramanları üzerinden anlatır. Dolayısıyla "Tutunamayanlar’ın ana motifi, Turgut’un kişiliğinde Türk aydınının ontolojik sorunsalıdır; geleneksel değerlerle kendini yönetmeye alışmış bireyin, birden bundan yoksun kaldığında yaşadığı kimlik bunalımıdır” (Ecevit 1989: 26). Yıldız Ecevit, Atay’ın hiçbir zaman modernistlerin çoğu gibi metinlerini yalnızca soğukkanlı bir hesap kitap işlemeyle kurgulayan bir yazar olmadığını söyler. Yazmak Atay için ontolojik bir edimdir; var olmak demektir; bedeninin her hücresiyle yazar o. Bu nedenle, yabancılaştırma estetiğinin de, her söze mesafe koyan ironinin de işlemediği bir aura ile çevrilidir onun metinleri. İnsan Oğuz Atay’ın okuruyla buluştuğu yerdir orası (Ecevit, 2016, s. 259-60).

Tutunamayanlar’da Selim, Turgut ve Süleyman Kargı farkındalığı yüksek eleştiri tavrına sahip bireyler olarak toplumun yozlaşmış değer yargılarına tutunamazlar. “Kendisini yok etmeye çalışan toplumsal sisteme karşı insanın giriştiği pasif direnişin, iç dünyada yaşanan soyut bir başkaldırının romanı olan ‘Tutunamayanlar’da ‘tutunamamak’ olgusu; sistemle çatışan aydının, toplumsal normlar arasında kimlik yitimine uğrayan birey-insanın ulaştığı uç noktadır; birey toplum çatışmasının doruğudur” (Ecevit 2016: 294). *Tutunamayanlar*’da topluma yönelik eleştirinin yoğun olduğu görülmekle birlikte temel problem bireysel yani ontolojik düzeydedir. Topluma uyum sağlayamayan Selim ve Turgut kendiliklerine sığınır ve dış dünyadan kendilerini tecrit ederek maddesel yaşamda yitirdikleri benliklerini ararlar.

Tutunamayanlar, Selim’in intiharı ve onun ölümünü gazete haberlerinden öğrenen yakın arkadaşı Turgut’un bu ölümü araştırmaya başlaması etrafında oluşmuştur. Turgut; bir taraftan Selim’in günlüğünü, mektuplarını, notlarını okuyarak, diğer taraftan ise Selim’i tanıyan Süleyman, Esat, Metin ve Günseli’yle yaptığı konuşmalarla intiharın gerçekleşme zeminini irdeler. Romanda Selim’in tutunamayışı daha doğarken aile, eğitim, kültürel çevreyle birleşerek intihara giden bir süreçken, Turgut’un tutunamaması sonradan edinilen tecrübelerle ortaya çıkmıştır.

Tutunamayanlar’dan Selim Işık kimdir?

- Selim Işık, birçok tutunamayanın bileşkesidir. (...) Selim öldü. Selimlik de ölmüştür.”

Ya Turgut Özben?

- Turgut Özben'in durumu farklı bir bakıma. Turgut, bütün çabasına rağmen tutunamıyor. Bu açıdan Selim kadar akıllı değil. Belki de Turgut, bir kişinin, bir tutunamayanlar prensinin ortaya çıkarak, hepsi adına sonuna kadar dayanmasını istediği için kata, arabaya ve küçük burjuva nimetlerine boş verip tutunamamayı seçiyor. Selim'le birlikte Selim öldükten sonra yola çıkıyor. Son olarak bir trende görmüşler onu. Belki yolculuğu bitmemiştir daha (Atay, 1998, s.400).

Oğuz Atay kendisi de bir tutunamayan olarak gerçek hayattaki insanların çoğunun da verilen rolü oynayıp durduklarını ifade eder. (Atay, 2016, s.36) Ona göre bağışlanmayan tek suç, bu oyunu fark etmek, bu oyuna karşı çıkmaktır. Gerçeği aramaktır. Bilim bunun için tehlikelidir, felsefe bunun için tehlikelidir, roman ve hikâye bunun için tehlikelidir. Belirli kalıplar içinde kalan şiir bunun için tehlikesizdir. Taklitçi olmayan Batıcılık bunun için tehlikelidir. Gerçeği arayan Doğu bunun için tehlikelidir (Atay, 2016, s. 96).

Selim aşırı duygusal kişiliği, doğruluğu, dürüstlüğü, samimiyetinin yanı sıra toplumla uyuşamayan, yalnızlığına sığınmış, iletişimsiz bir bireydir. Dünyayla iletişim kurmak yerine kitapların dünyasına sığınır. Kelimeler onun için hayatın anlamıdır.

Selim Işık tek ve Türk. Ve duygulu, amansız.

Sabırsız ve olumsuz, yaşantısında cansız

Sanılırdı; gerçekte, hayır gerçek değildi.

Tutunamayanların tarihine eğildi.

Kelime ve yalnızlık hayatın tadı tuzu

Kucaklamak isterdi ölümü ve sonsuzu (Atay, 1998,s. 116).

Selim'in kitapların dünyasına sığınması onun topluma tutunamayışı ve toplumdan kaçışı etrafında değerlendirilebilir. Adam Phillips okumayı bir kaçış olarak değerlendirir. Okur hep başka bir yerde olmak, en azından kendi düşüncelerinde kaybolmak ister. Her okumada bir kaçış kipi vardır. (Phillips, 2015, s. 95)

‘Önce Kelime vardı,’ diye başlıyor Yohanna’ya göre *İncil*. Kelimeden önce de Yalnızlık vardı. Ve kelimeden sonra da var olmaya devam etti Yalnızlık... Kelimenin bittiği yerde başladı; Kelime söylenmeden önce başladı. Kelimeler, Yalnızlığı unutturdu ve Yalnızlık, Kelimeyle birlikte yaşadı insanın içinde. Kelimeler, Yalnızlığı anlattı ve Yalnızlığın içinde eriyip kayboldu. Yalnız Kelimeler acıyı dindirdi ve Kelimeler insanın aklına geldikçe, Yalnızlık büyüdü, dayanılmaz oldu.

Selim Işık yalnızlığını Kelimelerle besledi. Kelimelerin anlamını bilmeden önce tanıdığı yalnızlığı Kelimelerin içinde yetiştirdi. Eski yaşantıların hastalığından yeni kalktığı sırada, aldırışsız Kelimeler konuşurken, eski yaraların eski Kelimelerin göğsüne saplandığını duydu birden; sustu kaldı. Kelimeler, yalnızlığını yaşamasına da bırakmadılar onu. Her yandan kuşatıp saldırdılar (Atay, 1998, s. 155).

Romanda Selim yalnızlık ve kelimeler düzleminde benlik ve toplumsal yapı karşıtlığını kurmuştur. Lacan'a göre dil ile belirlenme, kültürün simgesel düzenine girme, Oidipal evre ile aynı anlama gelmektedir. İnsan yavrusu dil ile kültürel bir kurum olan ailede ve ailenin söylemi sayesinde karşılaşır. Demek ki ailenin Oidipal düzenini yansıtan aile söylemi, öznenin dil ile belirlenmesinin, kültürel simge sistemine girmenin, toplumsal öznenin kuruluşunun ilk adımıdır. Dil 'toplumsal-uzlaşımalsal' bir kurum olduğuna göre, salt bireysel düşünce de yoktur. Bilinç kendini ancak dilin, yani 'toplumsal-uzlaşımalsal' bir kurumun dolayımıyla ele alabilir. İşte Lacan'a göre bilinçdışı, bu 'insan-dil' ilişkisinin kaçınılmaz mantıki sonucudur. İnsan kendi varoluşunu olduğu gibi değil, ancak toplumsal bir kurumun ona sağladığı imkânlarla düşünür. Böylece Anika Lemaire'in dediği gibi, insanda bir yarı meydana gelir. İşte bilinçdışını temellendiren budur. İnsan kendi gerçeğini bilinçdışı kılar. İnsan kendi gerçeğini önce ailenin, sonra diğer kültürel kurumların söyleminden dolayım olarak düşünürken, esas otantik gerçekliğini bilinçdışı kılmış olur (Tura, 2016, s.110-111). Selim Işık dil ile/kelimelerle kültürün simgesel düzeni içerisine girmekten rahatsızdır. Her zaman kelimelerin, cümlelerin, insanın üstüne bir mızrak gibi saldıran düşüncelerin bunaltıcı baskısını duyar (Atay, 1998, s. 219). Bu sebeple de topluma adapte olmamak için Selim büyümeyi reddeder, büyüdükçe korkuları artar ve o büyümeye karşılık olarak çocuk kalmayı tercih eder.

Her olayı. Eski bir yara izi içinde sızladı, her eğilişinde

İnsanlara. Dünyaya bir daha gelişinde

Çocuk ve korkusuz yaşamak ister sürekli.

Büyüme, yalnız tutunanlara gerekli.

İkinci gelişinde çırıl çıplak dolaşacak.

Kelimenin bütün anlamıyla çırıl çıplak (Atay, 1998, s. 124).

Selim çocukluğun dünyasında kalarak toplumsala/kültürün simgesel dünyasına girmek istemez ve kendini eleştirir: "Hayata atılmak gibi bir çılgınlığı nasıl yaptım? İnsanların dünyasına atılmayı nasıl göze aldım? Ben insan değildim ki, yaşamadığım bir hayatın içine nasıl atıldım" (Atay, 1998, s.616)? Ve romanın "Ne Yapmalı?" bölümünde kültürel yapı

içerisinde kurgulanmış kimlikle mi yoksa gerçeğin etrafındaki benliğiyle mi bu hayatı sürdürmesi gerektiğini sorgular: “Ne yapmalı? Bugüne kadar sürdürdüğüm gibi, çevremdeki kişilerin davranış ve tutumlarını bilinçsiz bir aldırmaçlıkla benimseyerek bu renksiz, kokusuz varlıkla yetinmeli mi; yoksa, başkalarından farklı olan, başkalarının istediğinden çok farklı, köklü bir eylem isteyen gerçek bir insan gibi bu miskin varlığı kökten değiştirmeli mi?” (Atay, 1998, s.95) Selim bu değişim için toplumsalı değiştirme gücünü kendisinde göremez ve öncelikle kendisini çözümlemesi gerektiğini düşünür: “Bana bugün, ne yapmalı? Diye soracak olurlarsa, ancak, önce kendini düzeltmelisin, diyebilirim. Bir temel ilkedden yola çıkmak gerekirse, bu temel ilke ancak şu olabilir: kendini çözemeyen kişi kendi dışında hiçbir sorunu çözemez” (Atay, 1998, s. 95).

Tutunamayanlar'da Turgut ise arkadaşı Selim'in intiharını ve tutunamayış sürecini araştırırken onun ışığında kendi benliğini bulur. Turgut romanın başlangıcında tutunmaya çalışan bir karakter olarak karşımıza çıkarken, Selim'in intihar sürecini araştırırken o da tıpkı Selim gibi tutunamayan bir karaktere dönüşür. Aslında bu nesnel benlikten öznel benliğe dönüşüm sürecidir. Turgut modern burjuva sınıfı içinde hayata tutunmaya çalışan genç bir mühendistir. Ancak tutunmaya çalıştıkça hayatın gerçekliğinden kopmaya başlar. “Hayat, düşünceleri tutan bir hapishanedir. İnsan, can sıkıcı bir saç demetidir, ben de akılsız bir robotum.” (Atay, 1998, s.32) Ve tutunamayışın bunalımı onda can sıkıntısına neden olur. “Kendini, içinde bulunduğu düzenli yaşantının ayrıntılarına bıraktı. ‘Düşünmüyorum, sıkılıyorum sadece’” (Atay, 1998, s. 49). Selim de Turgut gibi sıkılmaktadır:

‘Can sıkıntılarını da sizinle yaşar mıydı?’ diye sordu Aysel’e bakarak. ‘Bazı günler çabuk tükenirdi, ne yapacağını bilemezdi. Böyle zamanlarda hemen yatağa uzanır ve hiç kıpırdamadan uzun süre yatar. Can sıkıntısını sessizce yaşardı benimle. Bir yandan da dinlenirdi. ‘Can sıkıntısıyla dinleniyorum ancak,’ derdi. ‘Sıkılırken dinlendiğimi anlamıyorum. İçimin yeni heyecanlar için dolduğunu hissetmiyorum. Fakat, bilmeden yeni yaşantılara hazırlıyorum kendimi. İçimde bir Selim ölürken kalan bütün gücüyle yeni bir Selim yaratıyor’ (Atay, 1998, s. 398).

Modern aydınının tutunamayışı romanda can sıkıntısını beraberinde getirir. Tıpkı Halid Ziya'nın *Aşk-ı Memnu*'sundaki kahramanları gibi. Batılılaşma ekseninde toplumdan soyutlanmış Halid Ziya'nın monden kahramanları adeta toplumdan eve sığınarak tutunamamanın bir başka şeklini yaşarlar ve dar mekânda daralan ruhlarıyla can sıkıntısı çekerler. Örneğin Nihal sık sık sinir krizleri geçirir. *Kiralık Konak*'ın Seniha'sı da Avrupaî bir yaşamın özlemiyle dedesi Naim Efendi'nin konağında sinir krizleri geçirecek kadar can sıkıntısı içindedir. Nitekim dede evinden kurtuluşu Avrupa'ya kaçarak gerçekleştirir. Ancak

Seniha Avrupa’da da tutunamamış, tekrar baba evine döndüğünde ise artık değer dünyası parçalanmış ve bütünüyle hissiz, ölü bir kahramana dönüşmüştür.

Tutunamayanlar’da Turgut’un toplumsal yaşamın aile etrafında kendisine yüklediği görev ve sorumluluklarından dolayı sıkılması da tutunamayışın ondaki bir başka yönüdür. Tıpkı *Aylak Adam*’ın C.’ si gibi. Turgut evliliğin hayatına getirdiği kurallardan sıkılmıştır: “Düşünmekten korkan; korkudan, düşünmesini unutan inek’ dedi. Evlendi diye, oyunun her dakikasını kuralına göre oynamaktan başka bir şey düşünmeyen inek. Sevgi apartmanında her gün görevli inek” (Atay, 1998, s. 87-88). Turgut için evlilik kendiliğine ulaşmasına engeldir. Ve kendisine ait küçük bir dairenin hayalini kurar. “Böyle bir düzen içinde insan düşünebilir mi? Büyük ve güzel şeyleri demek istiyorum. Önce eşya engel oluyor, sonra şartlar: kalorifer, hizmetçi, çocuk odası. Düşünmek için kendime bir daire tutsam. İçinde, düşünmeye engel olacak eşyalardan hiçbiri bulunmayan küçük bir daire” (Atay, 1998, s. 565). Turgut’un mekânsal düzeyde kendisini soyutlama isteği entelektüel bir kriz içinde olduğunu düşündürmektedir. Çünkü içinde yaşadığı hayatın gerçeklik eksenine zihinsel düzeydeki gerçekliği çatışma halindedir. Bu da onda tecrit/soyutlanma isteğini doğurmaktadır.

Turgut’un tutunmaktan vazgeçmesi ve benlik arayışıyla birlikte romana onun iç sesi Olricdâhil olur. Turgut’un bölünmüş benliği olarak nitelendirilebilecek Olric onun bilinçdışını ifade eder. Romanda maddesel yaşamın en doruğunda içki, kumar ve cinselliğin had safhada yaşandığı gecede Olric ortaya çıkar. Olric’in ortaya çıkması Turgut’un burjuva hayatından kopuşunun göstergesidir. “Büyük bir karışıklık ve belirsizlik seziyorum. Yaşantılarıma verdiğim eski anlamlar. Birer birer kaçıyor. Yeni anlamlar veremiyorum kelimelere. Ben Selim değilim Olric. Selim romanları okuya okuya Selim’liğe özenen bir Don Kişot olmaktan korkuyorum” (Atay, 1998, s. 423). Olric tıpkı Don Kişot’un hizmetkârı Sanço Panza gibidir. Bu içsel yolculukta efendisine eşlik eder. Onun üçüncü gözü olur.

2. *Aylak Adam*’da Babasızlık Etrafında Tutunamama

Yusuf Atılgan’ın *Aylak Adam* isimli romanında da bir adı bile olmayan C. tutunamayan bir karakterdir. C. henüz bir yaşındayken annesini kaybeder. Babası ise oğluna karşı duyarsız, sert bir adamdır. Teyzesi C.’ye annelik eder. Teyzesine sonsuz bir tutkuyla bağlı olan C. babasının teyzesinin bacaklarını okşadığını gördüğünde ona saldırır, babası onun kulağına şiddetli bir tokat vurur ve kulağını yırtar. C. artık babasından nefret eder ve o gün babası gibi olmamaya karar verir. C.’nin tutunamamasının nedeni babasına olan nefreti etrafında çözümlenebilir. Babasından yediği tokat C.’nin hadım edilmesi olarak düşünülebilir. Çünkü

kültürün içine giriş baba tarafından onaylanmayla gerçekleşir. Ancak baba C.'yi onaylamadığı gibi attığı tokatla simgesel alandan kovmuştur. Lacan'a göre Oidipus, yani Babanın Yasası, insanın kültürel bir varlık olarak kurulması için zorunludur. Çünkü Babanın Yasası, insanın kültürel bir özne olarak kurulmasını sağlayarak, içsel olanla dışsalı, subjektifle objektifi, kendi ile ötekileri ayırt etmesine imkân veren simgesel düzene girmesini sağlamakta, onu annesiyle dolaylımsız haz durumunu arayıştan çıkararak toplumsal bir üye haline dönüştürmektedir. (İnsanlaştırıcı kastrasyon) *Aylak Adam*'da C.'nin hiçbir toplumsal değere tutunamaması imgeselden simgesele geçememeyi ya da tekbencilikten toplumsal yapıya adapte olamamayı beraberinde getirir. Annesi yerine koyduğu teyzesinden kopamadığı için dolaylımsız haz arayışı, aranılan ama bir türlü ulaşılamayan sevgiliyle devam eder.

- Tutamak sorunu dedim. Dünyada hepimiz sallantılı, korkuluksuz bir köprüde yürür gibiyiz. Tutunacak bir şey olmadı mı insan yuvarlanır. Tramvaylardaki tutamaklar gibi. Uzanır tutunurlar. Kimi zenginliğine tutunur; kimi müdürlüğüne; kimi işine, sanatına. Çocuklarına tutunanlar vardır. Herkes kendi tutamağının en iyi, en yüksek olduğuna inanır. Gülünçlüğü fark etmez. (...) Ben toplumdaki değerlerin ikiyüzlülüğünü, sahteliğini, gülünçlüğü göreliliği, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi! Bir kadın. Birbirimize yeteceğimiz, benimle birlik düşünen, duyan, seven bir kadın (Atılğan, 2014, s. 148-149)!

C. çeşitli kadınlarla aşk ilişkileri yaşar: Güler, Ayşe aşk yaşadığı ama ilişkilerini ilerletemediği kadınlardanırlar. C. romanın sonunda aradığı kadını bulmuştur. Ancak mavi yağmurluklu genç kızın son anda otobüse binmesiyle onu kaçıtır. Kalkan otobüsün arkasından koşar ancak yetişemez. Bir taksiyi durdurmak için taksinin önünü keser. Taksiciyle kavga eder ve polis gelir. Bu sırada otobüs tamamen uzaklaşmıştır, otobüse yetişmesi artık imkânsızdır. “Birden sol şakağındaki ağrı yeniden başladı. Yıllardır aradığını bulur bulmaz yitirmesine sebep olan bu saçma, alaycı düzene boyun eğmiş gibi kendini koyverdi. Şimdi ona istediklerini yapabilirlerdi. (...) Sustu. Konuşmak gereksizdi. Bundan sonra kimseye ondan söz etmeyecekti. Biliyordu; anlamazlardı” (Atılğan, 2014, s. 155). Son anda kaçırılan sevgili annesiyle özdeşleştirdiği teyzesidir. Nitekim her iki kadın da mavi gözlüdür. C.'nin babasıyla olan sorunlu ilişkisinin temelinde annesini henüz bir yaşındayken kaybetmesi ve annesinin yerine koyduğu teyzesini babasından kıskanması yatar. C. babasıyla teyzesini birlikte gördüğü günden itibaren babayla bağlantısını bütünüyle koparmıştır. Burada dikkat çekici nokta çocuğu oidipal üçgene bağlayan annenin olmamasıdır. “Baba sadece, sözden ibaret olan yasası sayesinde mevcuttur ve bu da sözü anne tarafından tanındığı ölçüde Yasa değerini kazanır. Eğer babanın durumu kesinlik kazanmazsa, çocuk anneye tabi kalır. Çocuk früstasyonlarını annenin söylemi sayesinde Babanın Adı'na bağlayarak üstlenmekle kültürün

düzenine doğru çekilmiş olur. Kültürel bir kurum olan ‘Baba’, önemini ve anlamını buradan alır. Eğer anne ‘Baba’ya gönderimde bulunmazsa, çocuk imgesel ilişkide takılıp kalır” (Tura, 2016, s. 186-87). C.’nin babaya gönderimde bulunacak anneden yoksun olması onun imgeselde takılıp kalmasına neden olmuştur. C.’nin sevgili arayışı da aslında yitik anneyi arayışını düşündürmektedir. Çünkü annesizlik nedeniyle imgeselde takılıp kalmış olan C. bir taraftan da baba şiddetine uğrayarak bütünüyle simgesel alan dışlanmış ve kültürel bir özneye dönüşmemiştir. C.’nin sevgili arayışı da yitik anne etrafında düşünüldüğünde bir tutunma fenomenidir. Ancak hem annesizliği hem de babanın dünyasından şiddete uğrayarak kovulması düğümün iki kat olmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla aranan sevgili hiç bulunamayacaktır.

C. toplumsal düzene adapte sorunu etrafında evlilik bağına da olumsuz bir tutumla yaklaşır. Güler’in üç oda bir mutfak ev, bir oğlan bir kız hayaline çok uzaktır ve ilişkilerinin bitmesine C.’nin evliliğe karşı olumsuz tutumu neden olur. C. evliliği eli paketli olmak olarak değerlendirir: “Biliyorum sizi. Küçük sürtünmelerle yetirsiniz. Büyüklerinden korkarsınız. Akşamları elinizde paketlerle dönersiniz. Sizi bekleyenler vardır. Rahatsızsınız. Hem ne kolay rahatlıyorsunuz? İçinizde boşluklar yok. Neden ben de sizin gibi olamıyorum? Bir ben miyim düşünen? Bir ben miyim yalnız?” (Atılğan, 2014, s. 39)? C. kültürel simgecilik düzleminde topluma adapte olmak yerine yalnız kalmayı tercih eder. Nitekim *Tutunamayanlar*’da da Turgut benlik uyanışı gerçekleşikten sonra kendisini sevgi apartmanında oturan bir inek olarak değerlendirir.

Sonuç

19. yüzyılda Modernleşmenin hızlanması Türk toplum yapısında hızlı bir değişimi ama bir taraftan da bu değişimin zihinlerde oluşturduğu çatışma/düalizm ekseninde bir problemi beraberinde getirmiştir. Toplumsalın ana gösterenlerinden biri olan edebiyatta da bu noktada düalizmi öncelikle kimlik, ilerleyen süreçte ise ontolojik bağlamda dile getirilmiştir. Edebî eserlerimiz bu anlamda toplumsal ve bireyselin kritiğini yapmak noktasında işlevseldirler. Oğuz Atay ve Yusuf Atılğan da edebî eserlerinde kimlik ve ontolojik sorunları dile getirmişlerdir. Bu makalede de Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar* ve Yusuf Atılğan’ın *Aylak Adam* başlıklı romanlarında tutunamama; topluma, kültüre, değerlere tutunamama yalnızlık, iletişimsizlik, korku, babasızlık gibi gönderimler üzerinden değerlendirilmiştir. *Tutunamayanlar*’da tutunamama aydın burjuvanın gelenekselle çatışması ve ontolojik sorunsal etrafında karşımıza çıkarken, *Aylak Adam*’da babasızlık ya da babaya tutunamamaya birlikte imgeselde takılıp kalma, simgesele yani topluma ve kültüre tutunamama etrafında

oluşur. Bir taraftan da annesizliğin yani baba gösterenine sahip olmamanın getirdiği eksiklikle C.'nin imgesel alanda takılıp kalması dolayısıyla Babanın Adı'na/kültürün yasasına girmesini engellemiştir.

Dikkat çekici nokta ise her iki romanda da kahramanlar, iletişimsizlik düzleminde topluma adapte olamamışlardır, yalnızdırlar ve kayıp benliğin peşinde arayış içerisindedirler. Kültüre adapte olmak yerine bilinçdışına çekilerek ya ölmüşlerdir ya da yaşamıyor gibidirler. Aslında her iki kahraman da tutunamayışı bireysel düzlemde yaşayarak intihar (ölüm), kayboluş ve ölümlerle aynı ekseninde algılanan simgesel/kültürün yasasına adapte olamama nedeniyle varoluşlarını hiçlik eksenine taşımışlardır. Bu durum her iki romanda da tutunamamanın trajik boyutunu güçlendirmiştir.

Kaynakça

- Atay, O. (1998). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İletişim.
- Atay, O. (2016). *Günlük*. İstanbul: İletişim.
- Atılğan, Y. (2014). *Aylak Adam*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ecevit, Y. (1989). *Oğuz Atay'da Aydın Olgusu*. İstanbul: Ara.
- Ecevit, Y. (2016). "Ben Burdayım..." *Oğuz Atay'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası*. İstanbul: Metis.
- İnci, H. (2007). *Oğuz Atay'a Armağan Türk Edebiyatının "Oyun/Bozan"ı*. İstanbul: İletişim.
- Phillips, A. (2015). *Kaçırdıklarımız*. İstanbul: Metis.
- Tura, S. M. (2016). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Kanat Kitap.

Extended Abstract

In this study, different images of those that cannot be connected will be tried to examine through *Tutunamayanlar* and *Aylak Adam*. The ontological image of the identity crisis experienced by the modern intellectual in *Tutunamayanlar* can be scrutinized through the main heroes of the novel, Selim and Turgut. While this ontological concern leads to the suicide of Selim, it causes Turgut to disappear while investigating the cause of Selim's suicide. C.J. in *Aylak Adam* cannot be included in the law of cultural and social that Lacan describes as the Name of Father. The inability of C.'s holding the Name of Father stems from the loss of his mother, followed by the violence of the father from his childhood.

1. An Ontological Novel Of Unable to Hold On *The Disconnected*

In the words of Yıldız Ecevit; Oguz Atay's novel *The Disconnected* which was received the award of TRT novel prize in 1970 is first postmodern novel in Turkish literature. *The Disconnected*, with the use of technical features such as metafiction, intertextuality, parody, pastiche, montage which were never used consciously until that day; a quite new era has begun in Turkish novel. *The Disconnected* is a novel that has deep expansions in the ontological sense besides these formal features. Atay has exhibited highbrow issue ironically and strikingly almost in every line of the novel, has narrated the subject of what is human in his novel over the individuals who are faltering among traditional and bourgeois culture.

Atay narrate people by way of protagonist such as Turgut, Selim, and Suleyman who are destroying their own existence in nihilist level and who are trying to exist in the world with their own tragedy are especially in the meaning of unable to hold on. In *The Disconnected*, Selim, Turgut and Suleyman Kargı, who have high awareness and criticism attitude as an individual, cannot hold to the corrupted value judgment of society. In the novel, with the community-oriented criticism is intensive, although the basic problem is the individual i.e. the ontological level. Selim and Turgut, who can not adapt to society, turn in on themselves and seek for their self-respect which is in the material world by isolating themselves from the outside world.

The Disconnected was written around the Selim's suicide and his close friend Turgut, who learned Selim's suicide from the newspaper, start to investigate this death. Turgut scrutinizes the suicide's background with the Selim's diary, letters, notes, and the people's conversations who knew Selim that Suleyman, Esat, Metin, and Günseli. In the novel, while Selim's unwillingness has been a suicidal process which occurs just after born and combines with

family, education, and cultural environment, Turgut's unwillingness has emerged after the ensuing experience.

Selim is an individual who is not compatible with society, has sought to be alone and has no communication besides his emotional personality, integrity, honesty, and sincerity. Instead of communicating with the world, it takes shelter in the world of books. Words are the meaning of life for him. Selim's refuge in the world of books can be assessed around his inability to hold on to society and the escape from society.

In the novel, Selim established the anti-self and social structure on the level of solitude and words. According to Lacan, the determination by language, entering the cultural symbolic order, is synonymous with the Oedipal phase. The infant encounters the language thanks to the family that is a cultural institution and their discourse. It means that Family's discourse which is reflecting the Oedipal order of the family is the first step of the foundation of the social subject, and determination of subject with language, to enter the cultural symbol system. Selim Isik is uncomfortable to enter into the symbolic structure of the culture with the language/words. He always feels the overwhelming pressure of words, sentences, thoughts that attack a man like a spear. For this reason, Selim refuses to grow up in order to avoid for adapting society, as he grows and his fears increase and he prefers to stay with the child in return for that growth.

In *The Disconnected*, Turgut finds himself in the light of Selim while investigating his friend suicide and in the process of unable to hold. As Turgut emerges as a character trying to hold on to the beginning of the novel, while investigating the Selim's suicide process, it turns into a character that can not hold up like Selim. In fact, this is the process of transforming from objective to subjective self. Turgut is a young engineer who tries to stay alive in the modern bourgeois class. But as he tries to hold on, he starts breaking away from the reality of his life, and the depression of being unable to hold causes him to be bored.

In *The Disconnected*, It is another aspect of Turgut's unable to hold on to his duties and responsibilities that his social life has placed upon him around his family. Just like C. in the *Loiterer*. Turgut has bored with the rules that marriage brings to his life. For Turgut, marriage is preventing it from reaching itself. And he dreams of a small house of his own. Turgut's desire to abstract himself at the spatial level make think that he is in an intellectual crisis. Because the reality in the mental level is in conflict with the reality of the life that you live in. This leads to the desire for isolation.

2. Unable to hold on around the fatherlessness In *Loiterer*

In Yusuf Atılgan's novel named *Loiterer*, C. is a character who hasn't got a name, cannot hold on. C. loses his mother when he's only a year old. His father is an insensitive, hard man to his son. His aunt is a mother to the C. C. who is up to her aunt with an infinite passion attacks her father when she sees her father stroking her aunt's legs, his father hits his ear with a violent slap. C. hates his father no longer and that day he decides not to be like his father. The reason of C.'s unable to hold on can be resolved around his hatred for his father. According to Lacan, Oedipus, the Law of the Father, is mandatory for establishing a human being as a cultural entity. Because the law of the father, by ensuring that human beings be established as a cultural subject, with the inner and external, with the subjective and objective, enabling him to distinguish himself and others from symbolic organisms, It turns her into a social member from the seeking for her mother's condition of unmediated gratification. (Humanoid castration) In *Loiterer*, C.'s inability to hold on to any social value accompany with switching him from imaginative to figurative or to adapt to the social structure of the solipsism. Because of couldn't leave his aunt who is placed as a mother, his seeking of unmediated pleasure continues with a love that is sought but cannot be reached anyhow.

C. experiences love relationships with various women: Güler, Ayşe are women who love him but cannot advance their relations. C. finally found the woman he was looking for at the end of the novel. But the young girl in the blue Raincoat gets on the bus at the last minute and he lost her. It's the aunt that she identified with her beloved mother who was lost at the last moment. Indeed, both women have blue eyes. The basis of the problematic relationship with C. and his father is that he has lost his mother when he is one year old and he was jealous of his aunt who puts as a mother from his father. From the day he saw his father and his aunt together, he completely broke his relationship with the father. The point here is that there is no mother who binds the child to the Oedipal triangle. The absence of a mother to be sent to the father of C. has caused him to be stuck in the imagination. And it has not become a cultural subject.

The result:

In *The Disconnected*, and *Loiterer* the inability to hold on to society, culture, values were evaluated through references such as loneliness, miscommunication, fear, and paternal disrespect. While In *The Disconnected* the unable to hold on appeared on to the conventional conflict of the bourgeois and around the ontological question, in *Loiterer*, it is formed around

unable to hold on the symbolism, which is the society and the culture, and with unable to hold on to fatherhood or fatherlessness. The remarkable point is that heroes in both novels cannot adapt to society in the plane of miscommunication, they are alone and are seeking the pursuit of their lost self. Instead of adapting to the culture, they move back to the unconscious and either dead or are like they don't live.